

C. I S E R S
JURNAL

uti

Vetenskaperne, Sköna Konsterna

och

Antiken.

Med Kolorerade Plancher.

FÖRSTA HÅFTET.

Innehåll:

1. Hr. Spalanzani's förfök med Flådermössen.
 2. Om lefvande Grodor, funna i fasta Stenmassor.
 3. Insekter, som bota Tandvärk.
 4. Soymidæ Barkens Medicinska Nytt.
 5. Brogniarts förvarings-medel emot brand uti Hvete.
 6. Tvenne nya Musikaliska Instrumenter, uppfunne af Dietz.
 7. Egypternes och Ethiopernes Tideräkning.
 8. Grekernes enskildta Lefnadssätt i äldre tider.
 9. Om det fordna Tyskland och dess Inneyänare i allmänhet.
 10. Om de fordna Tyskarne.
 11. Den namnkunniga Grottan, som genomskär Berget Pausilippo,
-

JURNAL

ÖFVER

VETENSKAPERNE,
SKÖNA KONSTERNA

JURNAL

ANTIKEN.

Vetenskaperne, Sköna Konsterna

och

Antiken.

FÖRSTA HÄFTET

Helsingfors 1825

Å. W. Åberg & Co.

JURNAL

in

Vereinsbüchse Königs Kolsterma

och

Annalen

JURNAL
UTI
VETENSKAPERNE,
SKÖNA KONSTERNA
OCH
ANTIKEN.

UTGIFVEN
AF
CARL ISER.

FÖRSTA HÅFTET.

Norrköping 1806.
AD. FR. RAAMS Enka.

JURNAL

ÖFVER

VETENSKAPERNE,
SKÖNA KONSTERNA

ÖCH

ANTIKEN.

UTGÅFVEN

ÅR

CARL I 1825.

FÖRSTA HÄFTET.

Nordiska bokhandeln
År 1825.

Att utbreda kunskapen om de framsteg, som Vetenskaperna, Sköna Konsterna och Antiken vinna, är afsigten med närvarande Jurnal, hvaraf ett Häfte, försedt med en eller flera gravyrer, i hvarje månad skall utkomma. Och om jag härigenom i något afseende skulle äga i min förmåga att bidraga till en Vördad och Upplyst Allmänhets nöje; så skall det utgöra den största belöning, som min arbetsmöda kan erhålla.

Norrköping, d. 24 Februari 1806.

Alle wüßte künften om de frantz, von
Venskaperne, Skdes Komman von dänken
vinn, de sigten med ständande förval,
honor et lifte, förcht med et aller höst
grovter, i höstje månad skal utkomme. Och
om jag i frantzom i något stände skulle gå
vinn förwaga an bidraga till et förcht och
Upplyst Allmänhet wäse; så skall det mig
den stötte bidrag, som min anstundde kan
erhölla.

Norrköping, d. 24 Februar 1807.

den, på det följande tillfälliga skedd, kunde
verka på deras löstlösta organer. Deras löstlösta
öga mycket under denna operation; men då
man om någon eller annan svårare dem så i
mörka rum ligger, så verkställes de döda hä-
rdigt och vartant, samt begävo sig ställigen
emot väggen för att hålla sig emellan sig, de
skänkade hvila. De använde sin stora eller
mestgående rum, som de likaså likaså blivne
ett samt visade sig, som de likaså likaså
och så likaså som de likaså likaså likaså
likaså likaså likaså likaså likaså likaså

Herr Spallanzani's Försök med Flä- dermössen.

Händelsevis märkte Herr SPALLANZANI,
då han anställde sina försök med Natt-
föglar, det Flädermössen, i alldeles mörka rum,
obehindradt omkringflögo, utan att stöta emot
något, eller vidröra väggarne med sina ving-
spetsar. I början trodde han, att skenet af nå-
got ljus, som han icke blifvit varse, var der-
till orsaken; och förvarade derföre deras ögon
med tjocka lappar. Dessa besvärade likväl
djuren så mycket, att de upphörde att flyga.
Deras ögon tilltåpptes då med en droppe limm
eller gummi, i stället för det nämnda: och
straxt flögo de, utan att stöta emot, uti rum-
met. Då han ansåg ögonen ännu icke vara
nog tillslutne, betäckte han dem med små lä-
derlappar, och detta kunde likväl ej hindra
djurens flygt. För att slutligen häruti vinna
någon visshet, gjorde han Flädermössen blinda
medelst bortskårande af deras ögon, och öfver-
täckte ögonhålen sedermera med små läderstyc-
ken,

ken, på det ljuset icke möjligen skulle kunna verka på dessa förstörda organer. Djuren ledo ofta mycket under denna operation; men då man om dagen eller natten tvingade dem att i mörka rum flyga, så verkställde de detta hastigt och varsamt, samt begåfvo sig slutligen emot väggarne för att derpå hänga sig, då de åstundade hvila. De undveko alla större eller smärre hinder, och inslögo genom dörrarne uti nästgränsande rum, utan att vidröra dörrpostarne; samt visade sig i sin flygt likaså djerfve och skyndsamme, som djur af samma slag och art, hvilka åga sina ögons bruk. Samma undersökningar anställde Herr SPALLANZANI med *Vespertilio ferrum equinum* (*Fer à Cheval*), *Pipistrellen* och *Buffonska Flådermusen*; och följderna blefvo alltid lika. Då nu de öfrige fyra Sinnen, som den blinda Flådermusen äger, efter Herr SPALLANZANI'S mening ej äro i stånd att ersätta Synen; så förmodar han, att hos dessa blinda djuren måste finnas en ny Organ, ett nytt sinne, hvilket är oss obekant.

Denna Herr SPALLANZANI'S erfarenhet har äfven bekräftats genom andre Italienske Lärdes försök, såsom Herr Prof. VASALE'S i Turin, Hr Prof. ROSSI'S i Pisa, Hr SPADONE'S i Bologna, och Hr JURINE'S i Geneve. Emellertid har man ock funnit, att andra djur, till och med Människan, fastän i mindre grad, åga den förmåga, att på mörka ställen märka kroppars närvaro, dem de ej kunna se. Hr BUSCH anföret (i sin *Allman. der Fortschr. in Wissensch. Et. 2 Jahrg. 1798*), att han känt

en

en Yngling, hvilken genom en viss smärta er-
 höll kunskap om de hinder, som man på de
 mörkaste ställen, till försök, hade lagt i vägen
 för honom. Blinda Fiskar simma äfven, utan
 att stöta emot något, och FONTANA har an-
 märkt det samma hos Älar, hvilkas hufvuden
 man alldeles afhuggit. Äfven berättas en hit
 hörande omständighet af BARTHEZ (i *Nou-
 vëaux Elémens de la Science de l'Homme, à
 Montpellier 1778 p. 47.*): PÉRAULT, berät-
 tar han, har sett en huggorm, hvars hufvud
 och inelsvor man bortagit; och som ändock hit-
 tade vägen, i en urdgård, till den stenhögs
 der han var van att gömma sig.

Om Lefvande Grodor, funna i Fa- sta Stenmassor.

Att man ofta finner Djur, i synnerhet Amphibi-
 er, inuti fasta Stenar, har redan varit länge be-
 känt: men icke desto mindre förtjena nyare
 anmärkningar härom att anföras. Man tror att
 FULGOS, i sitt arbete *de Mirabilibus*, Médiol.
 1509 och Antwerp. 1565, 8, 1:sta Boken och Kä-
 pitlet *de Avibus, Animalibusque admirandis*,
 är den förste som skrivit i detta afseende.
 Han omtalar en lefvande Groda, hvilken man
 funnit uti en Sten vid Byn Meudon i Latium,
 under Päfven MARTIN V:s regering. Sedes

mera har man icke allenast upptäckt grodor, utan äfven andra lefvande djur uti fasta massor. AGRICOLA berättar, i sitt verk öfver de underjordiska Djuren, hvilket utgafs 1614, att giftiga Grodor blifvit funne i stenar, och att de dogo, så snart de någon tid varit uti fria luften. Äfven uti Ekar (Se *Acta Erudit. Lipsiens.* 1721, p. 370.) och Almtråd (Se *Histoire de l'Acad. des Sciences des Paris* 1719.) har man gjort samma upptäckter. P. LABAT, (Se *Koyages du P. Labat de l'ordre des F. F. Prêcheurs en Espagne & en Italie*, Tom. IV, à Amsterdam, 1731, 8, p. 240.) beskriver Fiskar, som födas, växa och lefva i vissa svämpaktiga stenar uti Adriatiska Hafvet, och uti hamnen vid *Civita Vecchia*. Innevänarne derstädes uppfiska dessa stenmassor, och förtåra, såsom en läckerhet, de deruti varande hvita, feta och vålsmakande fiskar. *Johan NARDIUS* (in *Ann. I. Noë. gen. 4.* p. 266.) anförer, att han hittat en lefvande orm i ett marmorstycke; och *LIBAVIUS* bekräftar det samma. *ULLOA* såg i Madrid tvenne maskar, hvilka Spanska Konungens Bildhuggare funnit på ett dylikt ställe. Vid *Tivoli* fann man ock en lefvande kräfta i ett Marmorstycke. *D. F. W. A. MURHARD* upptäckte, d. 26 Dec. 1795, då i ett stenbrott vid *Cassel* en stor sten skulle sönderdelas, trenne lefvande grodor deruti, hvilka lågo tillhopa uti ett elliptiskt, och inuti med en gulbrun materia likasom lackerad hål. Af dessa grodor voro de tvenne temmeligen stora; men den

den tredje mycket liten. För öfrigt kunde man icke märka någon öppning i denna sten, eller tecken till någon förbindelse emellan den yttre luften och deras boning, omkring hvilken stenen var lika så hård, som på de öfrige ställen. Då dagsljuset, sedan man sönderdelat stenen, inträngde till dem, och dem lemnats öppning att utkomma, ville de ändock icke begifva sig utur sin håla; och när man med möda hade derutur uttagit dem, så hoppade de ofta åter dit. Slutligen tvungos de att begifva sig ut på det omkring växande gräset, hvarest de skingrade sig, och hoppade gladt omkring; men dogo innom en half timma. Dessa grodor hafva förmodligen antingen varit så stora, som man fann dem, när de inneslötos i den då mjuka massan, eller ock småningom utur ägg utvecklats deri, till dess den ej vidare kunde uttänjas. I båda fall måste de hafva varit lika gamla, som den dem inneslutande stenens tillhårdnande; och huru kunde de då ännu så långt derefter äga lif? Hr Hofrådet LICHTENBERG har häröfver (i *Götting. Taschenkalender*, 1797, s. 193.) meddelat den anmärkning: att grodorna äro seglifvade, och kunna, om de också blifvit vane vid föda, länge vara den förutan; och att således de så mycket längre kunde lefva, då de, utan någon föda, utvecklade sig genom tarmkanalen. Huruvida denna utveckling är möjlig, derom lemna Hr TOWNSON'S försök någon underrättelse. GÅRDAN dricker alldrig, åtminstone ej med munnen; och ändock kan hon icke lefva utan vat-

ten,

ten; det hon genom yttre huden inhämtar, och samlar uti en dertill serskild blåsa, hvilken man orätt ansett för dess urinblåsa, samt ett samlingsrum för hennes gift: ty Hr TOWNSON har visat det blott vara rent vatten som man deruti finner. Det är endast uti fuktig luft, som grödorna kunna lefva: och om man bestryker dem med en våt pensel, eller sätter dem på ett fuktadt papper, så draga de fuktigheten till sig, och deras tyngd ökes, samt deras blåsa blir uppfylld. Äfven stenar kunna tilldraga sig hvarje fuktighet, och behålla den, i synnerhet om de ligga djupare ned uti jorden. WEDGWOD's retorter af Terra Cotta insläppa luft och vatten, i motsatta riktningar, genom sin substans; och detta är också möjligt vid stenars ihålligheter, hvarföre grödorna deruti kunna utveckla sig och växa. Dessa Grödor lågo kanske, såsom Embryones, i stenen, och började törhända först sitt djuriska lif i det ögonblick, då de fingo se dagsljuset. LE CAT håller före, att man af sådane händelser icke kan sannolikt sluta till en hög ålder hos dessa djuren, men väl hos deras befruktade ägg, som tillfälligt vis kommit i en sådan ihållighet, och så länge de varit skyddade för luftens verkan, der legat en lång tid outvecklade; till dess en högre grad af den deruti befintliga varmen befördrat deras utveckling. Härtill kommer nu det utkläckta djurets långsamma växt, och den anmärkning, att naturen ofta ganska hastigt bildar mineralierne. Dessutom äro de i fasta stenmassor funna djur merendels blott

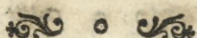
Amfi.

Amfibier, hvilkas natur i synnerhet kan tillåta detta.

Insekter, som bota Tandvärk.

Prof. R. GERBI (i sin *Storia Naturale di un nuovo Insetto*, Florens, 1794.) beskriver en ny Visvelart, *Curculio Antiodontalgicus*, hvilken af sin egenskap att stilla tandvärk bekommit sin benämning, och som i flera hänseenden liknar GEOFFROY'S *Curculio villosus*. Den lägger sina ägg på den, i nämnde arbete beskrifna, Tistelart, *Carduus Spinosissimus*, uti nästan galläpplika utskott; och har alltid sitt tillhåll uppå denna växt. Af 629 försök, som med anförde Insekt blifvit anställda, hafva 401 lyckligen aflupit; och man har funnit detta medel endast kunna verka, då icke tandköttet är inflameradt.

Upptäckten att vissa Insekter bota tandvärk, är emellertid icke ny. I Dom PERNETTY'S *Histoire d'un voyage aux Isles Malouines fait en 1763 & 1764*, T. II. p. 284. seq. Paris, befinnas ibland de medel, dem författaren erhöill i detta afseende af Franciscanerne på *Monte-video*, äfven upptaget följande: att en mask, som fanns uppå Kardtisteln (*Dipsacus Fullonum*), när man sakta rullar honom emellan tummen och pekfingret, lemnar dessa fingrar den

den egenskap att stilla tandvärk, så snart tanden med dem vidröres. D. GIOVACHINO CARRADOVI omtalar ock, att försök med några tandvärkstillande Insekter blifvit gjorde i Staden Prato, hvarest denna dessa djurens nytta var känd, långt förr än Herrarne GERBI och COMPARINI derom skrefvo. Det som LUIGI MARI härom påstår, näml. att han med tummen fångat ett dussin sådana Insekter, och sedan ett helt år bibehållit förmågan, att genom blotta vidrörandet af den sjuka tanden med detta finger bota värken, håller Hr CARRADOVI för otroligt, och antager deremot följande metod, enligt Hr CIPRIANI'S försäkran, såsom tillförlitlig: Insekten (den af Rossi i dess *Fauna Etrusa*. beskrifna *Carabus Chrysocephalus*) skall hållas några minuter emellan tummen och pek fingret, och sedan den sjuka tanden dermed vidröras nära invid tandköttet. Straxt upphörer väl ej alltid smärtan, och man måste då noga aftorka fingrarna, och å nyo vidröra Insekten, samt sedan äfven tanden; då värken innom högst 8 a 9 minuter är stillad.

Utom *Curculio Antiodontalgicus* och *Carabus chrysocephalus* äga några andra insekter äfven tandvärkstillande kraft. *Curculio Jacea* och *Curculio Bachus* brukas dertill af Landsfolket uti Toscana. Samma verkan har *Carabus ferrugineus* Fabr., *Coccinella 2punctata*, *Coccinella 7 punctata*, *Chrysomela Populi*, af hvilka de sednare nyttjas här och der af Svenska Allmogen. Herr CARRADOVI har ock upp-

upptäckt hos *Spanska flugor* (*Lytta vesicatoria*) denna egenskap i högsta grad. Man behöfver blott att dermed vidröra den angripna tanden (ej tandköttet, som deraf skulle uppdragas uti blåsor); så är straxt värken stillad. Men vid allt detta måste man dock göra det undantag, att, så framt det skall hjälpa, bör smärtan ej vara förenad med inflammation i tandköttet; och att *Spanska flugor* icke göra någon nytta, om man blott tager dem emellan fingrarne, och sedan dermed vidrörer tanden.

Soymida Barkens Medicinska Nyttan.

Bland nyligen upptäckta läkemedel har *Cortex Soymida* eller *Soymida-barken* serdeles ädragit sig Läkarnes uppmärksamhet. Den utgör yttre barken af ett träd, som hörer till släktet *Swietenia*, hvilket Herr *JACQUIN* närmare undersökt och bestämt, och hvaraf *Swietenia Mahagoni*, hvars bark Engelske Läkare nyttjat såsom ett kraftigt medel emot febrar, var den enda hittills bekanta arten. Engelske Läkaren Hr *ROXBURGH* upptäckte i bergiga trakterna af *Rajumundriska* distriktet i *Ostindien*, som ligger i Söder från *Samulcota* och *Peddapore*, denna nya arten af nämnde släkte, och skickade en betydlig mängd af dess bark till *Ostindiska Kompaniet* i *England*; och Hr *Andreas DUNCAN*

CAN försvarade, redan 1794 i September månad, uti Edinburg, en Inaugural-Afhandling: *de Smietenia Soymida*, hvaruti han lemnar flera underrättelser, om detta nya träd. Det blommar under regntiden i nämnde nejd af Ostindien, och kallas af Innevånarne derstädes Soymida. Dess stam är rak, tjock och uppnår en temmelig höjd; dess inre ved eller trädart är hård, tung och fast, samt nyttjas derföre, då den ej skadats af maskar, utaf Infödingarne till byggningsämne. Det är mycket grenigt, och de nedre grenarne mera utbredda än de öfre, hvilka utgöra en skuggrik topp. Dess skiftevis sittande 3- eller 4-pariga blad äro omkring 12 tum långa, 2 a 3 tum breda; men de nedre äro smärre än de öfriga. Dess blommor äga ingen lukt, och framskjuta, i grenarnes yttersta ända, uti stora och utbredda blomvipper; deras blomstänglar äro glatta och runda. Blomfodret består af fem likformiga och affallande små blad. Blomkronan är äfven fembladig, och dessa blad äggrunda, trubbiga och midtpå djupt intryckta. Honingshuset är uppblåst, och i öppningen tandadt, samt i längd ungefär lika med hälften af Blomkronan. Blommorne äga vidare tio korta ståndare, hvilkas knappar äro äggrunda, samt en, af Honingshuset omgifven, pistill. Fruktämnet är kägeliskt. Pistillens stift är tjockt, och dess stora, sköldlika märke tillsluter honingshuset. Efter utblomningen blir en stor, äggrund, femrummig och i spetsen sig öppnande Kapsel, som i hvarje rum innehåller flera, nästan viggelika,

gelika, samt i ändan likasom bevingade frön. Herr ROXBURGH gaf denna art af *Swietenia* speciela namnet *Febrifuga*; men Hr DUNCAN anser benämningen, *Swietenia Soymida*, såsom mera tjenlig, dels emedan Mahagoni-barken äfven äger feberfördrifvande kraft; dels emedan detta Träd i Ostindien bär samma namn, och dels slutligen emedan dess bark är under denna benämning införd och säljes på Apoteken, samt beskrifven af Läkare. *Soymida*-barken, sådan som den i Handel förekommer, består utaf olikt stora stycken, som vanligen äro $\frac{1}{2}$ till 2 fot långa, 1 till 8 tum breda. Deras yttre hinna är ganska tunn och askgrå: men på de ställen, der denna blifvit aftagen, ser man den röda färgen, som egentligen tillhör barkens yttre, hvilket af åtskilliga mässor merendels är beväxt. Inuti är barken glatt, hvitaktig; och när man tversföre sönderbryter den, så märkas deruti åtskilliga hvarf. Har barken tillfälligtvis blifvit fuktig; så blir den brun, och man finner då stundom emellan yttre barkens hinna, eller emellan dess hvarfvals liggande skifvor, en svartaktig, tjock och utan smak varande materia. Ibland finner man äfven ett rent gummi, som fastsitter vid barken: och Hr ROXBURGH anmärker, att af detta träds sårade ställen uttrinner en klar saft, som tillhårdnar till ett utan smak och lukt varande, kådeämne. Han påstår äfven, att alla träd, hvilkas bark är adstringerande, lemna ett, det Arabiska lika, gummi. Denna bark har en besk och mycket adstringerande smak, samt en svag och

B

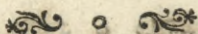
krydd-

CAN försvarade, redan 1794 i September må-
 nad uti Edinburg, en Inaugural-Afhandling:
de Smicteria Soymida, hvaruti han lemnar flera
 underrättelser om detta nya träd. Det blommar
 under regntiden i nämnde nejd af Ostindien,
 och kallas af Innevånarne derstädes Soymida.
 Dess stam är rak, tjock och uppnår en tem-
 melig höjd; dess inre ved eller trädart är hård,
 tung och fast, samt nyttjas derföre, då den
 ej skadats af maskar, utaf Infödingarne till
 byggningsämne. Det är mycket grenigt, och
 de nedre grenarne mera utbredda än de
 öfre, hvilka utgöra en skuggrik topp. Dess
 skiftevis sittande 3- eller 4-pariga blad äro
 omkring 12 tum långa, 2 a 3 tum breda; men
 de nedre äro smärre än de öfriga. Dess blom-
 mor äga ingen lukt, och framskjuta, i grenar-
 nes yttersta ända, uti stora och utbredda blom-
 vippor; deras blomstänglar äro glatta och run-
 da. Blomfodret består af fem likformiga och
 affallande små blad. Blomkronan är äfven fem-
 bladig, och dessa blad äggrunda, trubbiga och
 midtpå djupt intryckta. Honingshuset är upp-
 blåst, och i öppningen tandadt, samt i längd
 ungefär lika med hälften af Blomkronan. Blom-
 morne äga vidare tio korta ståndare, hvilkas
 knappar äro äggrunda, samt en, af Honings-
 huset omgifven, pistill. Fruktämnet är kugel-
 likt. Pistillens stift är tjockt, och dess sto-
 ra, sköldlika märke tillsluter honingshuset.
 Efter utblomningen blir en stor, äggrund, fem-
 rummig och i spetsen sig öppnande Kapsel,
 som i hvarje rum innehåller flera, nästan vig-
 gelika,

gelika, samt i ändan likasom bevingade frön. Herr ROXBURGH gaf denna art af *Swietenia* speciela namnet *Febrifuga*; men Hr DUNCAN anser benämningen, *Swietenia Soymida*, såsom mera tjenlig, dels emedan Mahagoni-barken äfven äger feberfördrifvande kraft; dels emedan detta Träd i Ostindien bär samma namn, och dels slutligen emedan dess bark är under denna benämning införd och säljes på Apoteken, samt beskrifven af Läkare. *Soymida-barken*, sådan som den i Handel förekommer, består utaf olikt stora stycken, som vanligen äro $\frac{1}{2}$ till 2 fot långa, 1 till 8 tum breda. Deras yttre hinna är ganska tunn och askgrå: men på de ställen, der denna blifvit aftagen, ser man den röda färgen, som egentligen tillhör barkens yttre, hvilket af åtskilliga mässor merendels är beväxt. Inuti är barken glatt, hvitaktig; och när man tversföre sönderbryter den, så märkas deruti åtskilliga hvarf. Har barken tillfälligtvis blifvit fuktig; så blir den brun, och man finner då stundom emellan yttre barkens hinna, eller emellan dess hvarfvals liggande skifvor, en svartaktig, tjock och utan smak varande materia. Ibland finner man äfven ett rent gummi, som fastsitter vid barken: och Hr ROXBURGH anmärker, att af detta träds särade ställen uttrinner en klar saft, som tillhårdnar till ett utan smak och lukt varande, kådeämne. Han påstår äfven, att alla träd, hvilkas bark är adstringerande, lemna ett, det Arabiska lika, gummi. Denna bark har en besk och mycket adstringerande smak, samt en svag och

B

krydd-

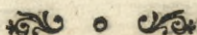

kryddaktig lukt, som också i dess smak, ehuru föga, råjes. Det vid dess sönderstötning uppkomna dammet retar, likt Aloë, och förorsakar nysning. Då Soymidæ-barken med kallt vatten infunderas, så erhåller man en vacker och klar infusion, som har en besk och adstringerande smak, men saknar all lukt, och, när den rystas, mycket skummar sig. Blandar man hårtill Spiritus Vini efter behag: så blir den väl ljustare, men förändras för öfrigt icke. Får infusionen i lindring varme evaporera: så bekommes en ganska besk och ihopdragande Extrakt, hvilken till det öfre åger en svartaktig, men till det nedre en leraktig, mindre glänsande färg. Man berömmar denna barken, emedan den icke, som *Cinchona Cariboea*, orsakar uppkastning, eller, som *Cinchona Officinalis*, förstopning. I synnerhet anses det, vid infusion, till botten fallande pulvret undersökningsvärdt; emedan det icke så mycket besvärar magen, som sjelfva den pulveriserade barken i större dosis nödvändigt måste göra. För öfrigt har denna bark visat sig utmärkt verksam i febrar och våxel-febrar af flera slag, der icke Kina eller andra medel velat hjälpa.

Brog-

*Brogniarts Förvarings-medel emot
Brand uti Hvete.*

Redan för 23 år sedan gaf BROGNIART tillkänna, att han hade påfunnit ett *vegetatif-pulver* (*Poudre de la providence*); hvarigenom man kunde inspara hälften af Såden, som skulle ut-sås, och förekomma brand deruti. Det är osäkert om detta pulver är verkligen åtskildt ifrån det, hvilket Franske Majeren *de ST. MANIERE* för omkring 34 år sedan, uppfann, och hvarom han skref, att det skulle tjena till att föröka alla slags vinter- och sommar-frukter (Se *Wittenbergisches Wochenblatt* 1775, 24 Stück). Herr BROGNIART föreslår, att taga fem åmbare vatten, och något litet osläckt Kalk, samt, då detta blifvit så hett att man näppeligen kan hålla handen deruti, tillägger man 2 uns af hans vegetatif-pulver, och begjuter dermed omkring 1 tunna Såd. CADET DE VEAUX har undersökt detta BROGNIARTS vegetatif-pulver, och funnit, att det består af Vinsten och Saltpeter, som detonerats med ett glödande Kol, och derefter med ännu några gran Saltpeter och Sal marinum ihopblandats. Fyra skålpund här af till en tunna Hvete skulle, efter CADET DE VEAUX's mening, åstadkomma hos det samma gödning; men 2 uns kunna i detta afseende icke verka. De ofvannämnde fördelar erhållas, som CADET påstår, ganska lätt genom Sädens blötning i omtalte Kalkvatten; och han tror detta vara det enda medel, som landtmannen

bör nyttja till förekommande af brand deruti. Blötningen bör fortfara i 24 timmar. Vattnet, som Såden då drager till sig, tjénar till broddens utveckling, i synnerhet om blötningen sker blott några dagar före utsädet. En sådan medelst kalkvatten fruktbar gjörd Såd angripes alldrig af Insekter, emedan dessa ej kunna tåla Kalken. Att man behöfver mindre Såd vid utsädet, kommer deraf, at kornen under blötningen uppsvälla. Emellertid måste den blöta Såden som oftast omröras. I ett kallt klimat underhålles varmen genom öfvertäckning; och efter 24 timmar uttages då tappen utur Karet, och, sedan vattnet afrunnit, utbreddes Såden i fria luften några timmar fört än den skall säs; eller ock lägges den i högar och omskyflas, så att den ej underhåller sin varme, men vål sin fuktighet.

Tvenne nya Musikaliska Instrumenter, uppfunne af Dietz.

DIETZ från Emmerich har förfärdigat tvenne nya Musikaliska Instrumenter, dem han kallat *Chalybs Sonans* och *Melodion*. Det första är sammansatt af Stål- och Glas-stänger, hvilka sednare blifva i horisontel riktning slagne, och frambringa då en ton, lik den af en *Harmomika*; men äger det företräde för denna sednare, att det obehagliga klockljudet vid Forte icke härvid förekommer. Dock synes detta Instrument, som i Adagio och Koraler gör en förträfflig verkan, vara svårare att spela. — *Melodion* är en alldeles ny uppfinuing, af hvares inrättning Konstnären ännu gör en hemlighet. När det uppnår sin yttersta fullkomlighets-grad, så skall det öfverträffa alla andra Instrumenter uti koncentrerad styrka och rikhaltighet. Ehuru det blott är hälften så stort som ett Piano-forte, frambringar det toner och dallringar, som ett vanligt Orgelverk. Än tror man sig höra en Flöjt, än en Fagott, än en Kontrabas, och vid allt förenas en intagande likhet. *Melodion* har för öfrigt $4 \frac{1}{2}$ oktaver, och spelas såsom ett Klaver.

• • •

Egypternes och Ethiopernes Tide- räkning.

Egypterne indelade sin Dag astronomice i 360 delar (= 360° af Djurkretsen, en Egyptisk upp-
räckt), eller uti 60 minuter; och sin *borgeliga*
Dag deremot uti 24 olika, eller efter Djurkret-
sens 12 tecken uti 12 sammansatta timmar. De
ägde redan i äldsta tider vid sina astronomiska
betraktelser *Vatten-, Mjolk- och Sol-ur.*

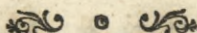
Egypternes år var i början ett *Sol-år* af
365 $\frac{1}{4}$ dagar, och således 3 år efter hvarandra
ett vanligt, och alltid det fjerde ett *Skott-år*,
likasom i *Julianska* Kalendern; blott med den
skilnad, att desse började sitt år vid *Hund-
stjernans* uppgång. Den femte Juli, efter gam-
la Kalendern, var således de forðne Egypter-
nes Nyårsdag, och tillika den förste i månaden
Thot. Hvarje deras månad utgjordes af 30
dagar, och efter månaden *Mesori* blefvo i van-
liga året 5, men i Skott-året 6 dagar (*Epago-
menai*) tillsatte. I följe deraf öfverensstämma
de forðne Egypternes månader på följande sätt
med *Julianska* Kalendern:

Phamenothe d. 1 Jan.	Thot d. 5 Juli.
Pharmuthi d. 31 Jan.	Phaophi d. 4 Aug.
Pachon d. 1 eller 2 Mars.	Athyr d. 3 Sept.
Pauni d. 31 Mars eller 1 Aprill.	Choiach d. 3 Okt.
Epiphi d. 30 Apr. eller 1 Maj.	Tybi d. 2 Nov.
Mesori d. 30 eller 31 Mai.	Mechir d. 2 Dec.
Epagomen. d. 29 eller 30 Jun.	

Der

Der tvenne dagar äro utsatte, gäller i Skott-året den första, och i vanliga året den sednare. Denna årets indelning varade ända till år *Ærae* Job. 3656, då *KAMBYSES*, Egyptens eröfrare, på en gång störtade de forðne Egypternes religion och lärdom. Sedan antogs i stället för nämnde års-fördelning den *Nabonassariska*, som var ett löpande Sol-år af 365 dagar. I denna förblef vål månaden *Thot* ändock den första uti året; men den hade då mera icke sin början vid *Hundstjernans* uppgång. På 1460 *Julianska* år räknades 1461 *Nabonassariska*, och denna period af 1460 *Julianska* eller 1461 *Nabonassariska* år kallade Egypterne Sol- eller *Hunddags-* eller *Guddomliga* år. Månadernes namn, följd och innehåll af dagar förblefvo i den *Egyptiskt-Nabonassariska* årsindelningen de samma, som i den förut anförda äldre *Pharaoniska*.

Då Egypten sedermera kom under Roms öfvervalde, infördes, jemte *Julianska* Kalendern, äfven en ny Tideräkning; och detta skedde i året af Job. Tideräkn. 4151. I detta år inföll den första dagen af *Thot* på den 29 Augusti, och då sedan hvarje sjerde år var Skott-år, så blef det Egyptiska året icke mera något tillökt, utan ett beständigt Mån-Sol-år, som blott i anseende till sin början och månadernes namn åtskildes från det Rommerskt-Julianska: ty då det Rommerska året börjades den 1 Januari; så inföll deremot det Egyptiska Mån-Sol-årets början först d. 29 Augusti. Egyptiska månaderna

ägde då följande öfverensstämmelse med de Rommerskt-Julianska:

<i>Thot</i> d. 29 Augusti.	<i>Phamenoith</i> d. 25 Febr.
<i>Phaophi</i> d. 28 Sept.	<i>Pharmuthi</i> d. 27 Mars.
<i>Athyr</i> d. 28 Oktob.	<i>Pachon</i> d. 26 April.
<i>Choiak</i> d. 27 Nov.	<i>Pauni</i> d. 26 Maj.
<i>Tybi</i> d. 27 Decemb.	<i>Epiphi</i> d. 25 Juni.
<i>Mechir</i> d. 26 Januari.	<i>Mesori</i> d. 25 Juli.
	<i>Nisi</i> d. 24 Augusti.

I Skott-året börjades alla månader ifrån *Pharmuthi* en dag förr, än vanligt, och då ägde *Nisi* 6 dagar, så att första dagen af *Thot* eller Nyårsdagen, enligt Aktiska tideräkningen, alltid inträffade d. 29 Augusti.

Det *Ethiopiska* året, hvilket sedermera också kallades *Nädens-år*, är alldeles det samma med det *Julianiskt-Egyptiska*, utom att månadernes namn äro *Ethiopiska* eller *Habessinska*.

Egypternes Tideräkningar voro och äro följande:

I. Den *Pharaoniska*; så väl efter enskilde Konungarnes regerings-år, som äfven efter hela Dynastier. Dess år äro *Pharaoniska* och hvarje består af $365 \frac{1}{4}$ dagar.

II. Den *Nabonassariska*, sedan *Egypten* kom under *Persiens* öfvervalde. Den räknas ifrån den förste *Babyloniske* Konungens *NABONASSARS* uppstigande på Thronen, eller ifrån d. 26 Februari 3967 af *Julianska* Per., Solcirkel. 19, Måncirkel. 15, Indikt. 7. Denna Tideräkning är äro *Nabonassariska tillökningens-år*, af hvilka hvarje utgöres af 365 dagar.

III.

III. *Philippiska*. Den har sitt namn af PHILIP ARIDÆUS, Alexander den Stores efterträdare, och börjar d. 12 Nov. 4390 efter Julianska Per. = år 425 af Nabonassariska tideräkningen. Dess år äro äfven Nabonassariska tillöknings-år.

IV. Tideräkningen efter Segern vid Actium eller Egyptiska Keisare-året. Är i efter denna (från d. 29 Aug.) är = år efter Roms uppbyggande 724 = år 4684 Jul. Per. = Solcirk. 8, Måncirk. 10, Indikt. 4 = år 30 före Kristi födelse.

V. Den Diokletianska, eller Martyr-räkningen, Nådens-år, hvilka så väl hos Kopterna, som hos Habessinska och Ethiopiska Kristna ännu brukas. Den börjar d. 29 Aug. A. C. 284, år 4997 Jul. Period. = Solcirk. 13, Måncirk. 19, Indikt. 2.

VI. Den Alexandrinska, enligt hvilken i från Verldens skapelse till Kristi födelse räknas 5501 år. Kristi födelse-år inträffar då på det 8:de året efter vår vanliga tideräkning = år 4722 Jul. Per. Denna tideräkning brukas ännu af många Egyptiska Kristna eller Kopter.

Ethioperne och Habessinierna bibehålla till större delen ännu den nämnda Diokletianska tideräkningen.

Grekerne enskildta *Lefnadssätt* i äldre tider.

Då sällskaps-lefnaden först sednare uppstod i bland Grekerne, så kan man icke vänta mycken odling i deras första husliga inrättningar. Under *Heroiska* tide-åldern var detta Folkslags föda till en del äfven så rå och vild, som dess seder. Den utgjordes då merendels af kött utaf Tjurar, Får, Svin, Getter och Vildt, hvilket man plögade steka; men också, ehuru sällsammare, af Foglar och Fiskar. Allmänt nyttjades äfven mjölk, vilda och odlade frukter. Grekerne äldsta och vanligaste dryck var väl vatten; men Vin var dock både känt och brukadt hos dem. Vid sina gästabud betjente de sig af stora dryckskärl. De höllo merendels blott tvenne måltider, middag och afton, om dagen: och sutto i äldre tider då, men ej lågo, vid bordet. Sällan utgjordes Bords-sällskapet af flera än tio personer.

Enskildta Gästabud förekommo hos Grekerne ofta, och man hämtade dertill anledning af allmänna Högtider, Religions-sedvanor, Fredsslut m. m.; men stundom inrättades äfven måltider på Gästernes allmänna bekostnad. Dessa sednare voro likväl alltid mindre lysande än de förra. Gästerne sutto till bords efter en viss rangordning; och före måltiden brukade man alltid att tvätta sina händer. Sedermera fick hvarje gäst sitt serskildta fat, och derpå sin del af rätterne; hvarefter den uppässande gossen böd

böd alla gästerne vin. De drucko då ofta hyarandra till, och bågaren gick skiftevis ikring bordet. Vid dessa deras måltider lifvades och underhölls glädjen genom tal och skämt, så väl som genom sång och instrumental-musik.

De forдне Grekernes kläder voro både längre och vidare än de, som af detta Folkslag i sednare tider nyttjats. Närmast intill kroppen buro de en lång rock (*Chiton*), hvilken uppskörtades med en gördel; och sedan deröfver en öfverklädning (*Chlaina*), som var af tjockare tyg än den förre, och således tjente till förvarings-medel emot kylan. I stället för denna sista ägde de äfven stundom en mantel. Fruntimren brukade också långa öfverkläder, som kallades *Peplai*, och voro oftast rikt virkade eller utstuckna. Dessa sednare betäckte alltid sitt hufvud; då mankønet deremot i äldre tider blottade det, utom i krig, då det beständigt täcktes af Hjelmen. Skor nyttjades, men likväl endast, när man skulle gå ut; och mankønet var ofta, i synnerhet uti krig, försedt med stöflar.

Till befordrande af snygghet och kroppslig styrka brukades badning; och under det man tvättade kroppen, begjöt man äfven den samma med smörjelser. I första hänseendet betjente man sig allmänt af sjövattnen, i anseende till dess serdeles renande och stärkande egenskap. Dessutom voro härtill varma bad merendels hemma hos de fleste enskilde personer inrättade. Efter badningen beströko de sin kropp med olja; ty de dertill egna och kostbara smörjelser kommo först

först sedermera i bruk. — *Hårets* växt sökte de på allt sätt att befordra, emedan de ansågo långt hufvudhår såsom en skönhet, och satte derpå ett serdeles värde. Man tyckte i Grekland mest om hår af en gulaktig blond färg; ehuru man äfven mycket älskade det krusiga eller lockiga, och befordrade detta, så väl som hela sitt utseende, genom konstens åtgärd.

Om Grekernes egentliga Byggningsätt och deras Boningsrums inrättning i de äldsta tider gifva oss HOMERI beskrifningar blott ett otillräckligt begrepp; emedan de nästan endast omtala de Förnämares hus eller Palatser. Dessa voro merendels rundt omkring omgifna med en särskild, ej mycket hög, mur, emellan hvilken och det egentliga huset *borggården* var belägen, hvarpå vanligen ett altare stod. Sedermera följde derefter en *Pelaregång*, *Förhuset* och slutligen *Hufvud-byggningen* eller sjelfva boningsrummen, hvilka ofta utan och innantill voro serdeles praktfulle, ehuru icke Byggningskonsten i detta tidevarf hade uppnått den sednare Grekiska Arkitektyrens fullkomlighet. I öfre delen af Hufvud-byggningen voro Matrummet, Sofkammaren och Fruntimrens boningsrum. *Taken* voro då, enligt Österländska seden, flata; och man vistades ofta der både dagar och nätter.

Gerna emottog detta Folkslag främlingar, till och med fattige hos sig, och *Gästfrihetens* rätt blef af det heljdhällen. Sjelfve Jupiter ansågs som Gästfrihetens Gud och vedergällare, och tillika som hämnare af dess förolämpande,
samt

samt bekom deraf binamnet *Xenios*. Allmänna värdshus eller härbergen funnos likväl icke i bland Grekerne; utan ankomne resande funno sitt tillhåll hos dem, med hvilka de genom en ömsesidig gästfrihet stodo i förbindelse; och detta sträckte sig ej blott till enskilda Personer, utan äfven till hela Städer och Folkslag. Konungarne och de förnämsta slöto med hvarandra i detta afseende *förbund*. Yttre bruket vid sådane gästers emottagande voro handslag och kyssande. Att främmande hos Grekerne stundom äfven emottogos med vatten och smörjelser, utgjorde ett serdeles bevis derom att de voro välkomne. Vid gästernes bortresa höllo de en måltid, och förnyade då sitt förbund under det de drucko vinet. Äfven blefvo ofta de bortresande med ansenliga skänker begäfvade.

Härvid må man också betrakta *Åkerbruket*, hvilket var ibland de fordne Grekernes vanligaste göromål och näringsfång. Åkrarnes gränssor utstakades med stenar, och man sökte dervid att akta sig för allt intrång. Utom åkerbruket idkade de *Vinplantering*, *Trädskolor* och *Boskapskötseln*, hvaruti deras förnämsta rikedom bestod, och hvilken äfven kan räknas till deras hvardags-syslor. Allt detta ägde hos dem ej ringa anseende, utan värdades af de förnämsta, till och med af Furstliga personer. De idkade också *Jagt*, i synnerhet efter vilda djur, för hvilka de sökte att bevara sina hjordar och sädesfält. Dervid betjente de sig af olika vapen, mest af Bågar, Pilar och Spjut, och stundom

dom nyttjades härvid Jagthundar. Likaledes öfvades ibland dem *Fogelfångst* och *Fiskeri*.

Frumtimrens göromål bestodo dels i omsorg om hushållningen, dels i att väfva, virka och spinna, så väl till egen som mankönets klädsel. Att mala, baka, koka och bära vatten, hörde äfven till deras syslor. För öfrigt var hos Grekerne qvinnokönet mycket mindre aktadt än mankönet, och nästan hållet som slafvar. Båda könen umgingos föga med hvarandra, och Frumtimren lefde nästan beständigt för sig sjelfva, inneslutne i sina rum, som kallades *Gynæceer*, och voro i inre eller öfre delen af hufvud-byggningen. Sällan blef det dem tillåtit att få gå ut; och äfven i de mera höfsade Grekelands tidehvarf iaktogs denna ordning noggrant och med stränghet.

Till Grekernes Nöjen hörde förnämligast *Musik* och *Dans*. Vid den förra förenades alltid Sång och Instrumental-Musik med hvarandra; och man bestämde dessa både till undervisning och nöje. De utgjorde således i vidsträcktare begrepp hufvudsakliga delar utaf Grekernes uppfostran. Bland Sträng-instrumenter var *Liran*, och bland Blås-instrumenter *Flöjten* den mest brukade: hvaraf likväl den förra, i anseende till dess mera öfverenssam-melse med Sången, erhöll företrädet. Deras sånger innehölo antingen dikter, eller historiska ämnen. Vid Religionsfester och gästabud nyttjade man mest musik; och båda dessa voro de vanligaste anledningar till *Dans*, den man plögade förena med hvarjehanda *Spel* och kroppsförningar,

öfningar, hvaribland löpande, kappränning med hästar, brottande m. fl. må räknas.

Vid detta Folkslags *Aktenskaps-förbindelser* bestyrdes alltid Brudens hemgift af dess Fader, och den bestod uti Fruntimmers prydnader, i en del af Föräldrarnes Hjordar eller äylik. Förbudna giftermåls-grader funnos ej, om icke emellan Barn och Föräldrar. Föräldrarnes tillstånd var alltid nödvändigt i dessa hänseenden. Vid sjelfva brölloppet hemfördes Bruden af Brudgummen, som vanligen uppbyggt och inredt ett nytt boningsställe dertill: och härvid büros alltid Faklor frammanföre de nyförlovade, samt afsångos Brudvisor eller *Hymener*, hvaruti Ynglingar och Flickor gemensamt instämde. Sedermera anställdes dans, hvarefter man höll en högtidlig måltid. Sällan gifte sig ett Fruntimmer för andra gången, ehuru det likväl ej uttryckligen var förbudt; åtminstone skedde detta först, sedan hon tillbragt fem eller flera år som enka.

För Barnens uppfostran, så väl i anseende till Kroppen som Sinnets daning, drogo Föräldrarne en utmärkt omsorg. Mådrarne uppammade sina barn sjelfva, och ansågo sig ej genom något företräde frikallade ifrån denna plikt; äfven betjente de sig blott i nödfall af främmande hjälp häruti. Sedan barnen tillvuxit, bekommo de sina serskilde Lärare, som skulle undervisa dem i kropps-öfningar och andra nyttiga stycken, äfven uti krigskonsten. Deremot ansågo också de bättre Barnen vördnad och lydriad emot sina Föräldrar för den heligaste

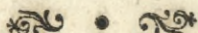
ligaste plikt. De gladdo sig åt sina föräldrars välsignelse; men höllo deras förbannelse för den största olycka, som kunde hända dem. Vid tilltagande och mognare år sökte de att vedergälla sin i yngre åren njutna värdnad, och detta påböds äfven af Lagarne.

Grekernes slafvar och slafvinnor bestodo dels af sådane personer, dem de i Krig tagit till fångar, dels af sådane, som andre till dem försållt. Dessa sednare förekommo dock icke ofta i äldre tider hos detta Folkslag; och införandet af Grekiska slafhandeln i sednare tider tillignas ön Chios innevånare. För öfrigt ägde Husfäderne ett nästan oinskränkt välde öfver sitt tjenstefolk, och detta sträckte sig ända till lif eller död. Stundom återskänkte man friheten åt sina slafvar, utom hvilka man ock ägde flera andra arbetare eller Dagslönare, som emot en viss lön borttingade sig. Detta sednare varade likväl mest under den i början så öfliga Herdalefnaden och Jordbruksskötseln hos Grekerne. Ett antal af Betjenter, endast bestämdt för yttre prakt, var då icke ännu brukligt.

Om det fordna Tyskland och dess Innevånare i allmänhet.

Omkring 100:de år före och 100:de år efter vår tideräknings början var ingen annan geografisk indelning af det Norra Europa än den, som språkens olikhet orsakade ibland människoslägtet. Det land, uti hvilket man talade ett språk, och detta var den gamla tyskan, kallades således af de äldste Historiskribenter *Tyskland*; och detta utgjordes af den landssträcka, som var belägen emellan Östersjön och Donau, ifrån Rhein ända bort om Elbe på östra sidan. Det *Fordna Tyskland* varade ej längre än till 6:te århundradet, då åtskilliga stora förändringar föregingo inom den Tyska Nationen. — Alldrig har törhända naturen varit strängare emot några af sina barn, än emot de fordna Tyskarne: ty uti deras hembyggder funnos då blott vidsträckta skogar, moras och hedar; och denna mindre behagliga naturliga belägenhet försvarades ännu mera af den mängd utaf vilda djur, som omgäfvö och oroadе dessa Folkslags boningar och hjordar.

Likason ännu i Tyskland gifvas många olika Folkslag, hvilka skilja sig ifrån hvarandra i anseende till Språkets uttal, och sina egna seder (t. ex. *Franker*, *Bajare*, *Schwaber*, *Osterrikare*, *Tyroler* m. fl.); så funnos äfven flera sådane uti det fordna Tyskland. De

mest bekante af desse sednare voro: *Trevirerne*, hvilkas Hufvudstad var det nuvarande Trier; *Vangionerne*, som vistades i trakterne omkring Worms; *Nemeterne* i nejden omkring Speier; *Ubirne* ifrån Mayn ända till Lahn; *Catterne* i Hessen, efter hvilka Grefskapet Catzenellenbogen erhållit sitt namn; *Frieserne* i Friesland, det enda Tyska Folkslag, som hittills bibehållit både sitt namn och sitt bopningsställe; *Chauzernerne* i Grefskapet Hoya; *Che-ruskerne*, som också vistades i Westphalen, men omkring Hartz; *Cimbrerne* i Sleswig och Juthland; *Teutonerne* i Mecklenburg och Holstein; *Anglerne* i Lauenburg och Holstein; *Sve-verne*, som var en stor nation, och ägde sitt hemvist vid Donau; *Longobardernerne* vid Braunschweig och Magdeburg; *Markomannerne* i Böhmen; *Quaderne* i Schlesien och Mähren; *Götherne* vid Östersjön, och *Brennerne* i Mark-Brandenburg. — Då dessa Folkslag beslöto att bekri-ga Romarne, så ingingo flera af dem med hvarandra i serskildta förbund, och anto-go då andra namn. De förnämste af dessa förenade Tyska nationer, hvilka i synnerhet ifrån år 200 började att blifva namnkunnige och ryktbare, voro *Alemannerne*. Dessa uppe-höllo sig vid stränderne af Mayn, och förde nästan beständiga krig med Romarne, och med sina egna Landsmän och Grannar, *Fran-kerne*, af hvilka de slutligen öfvervunnos, och förlorade sin frihet. *Frankerne* utgjorde ett stort, mäktigt och af flera förenade släkten bestående Folkslag, hvars hemort var det nu varande Fran-

Franken ända till Rhein *). *Sachernes* område sträckte sig ifrån Elbens utlopp till Unstruth; och man håller före, att dessa bekommit sitt namn af ordet *Sax* (Dolk), hvarmed de alltid voro beväpnade. De underkufvade *Thuringarne*, och intogo trakterna på båda sidor om *Weser*. Denna flod åtskilde dem i *Ostphaler* och *Westphaler*, eller uti Östra och Vestra *Sachsen*. — *Thuringarne* blefvo först i 5:te århundradet namnkunnige, då de stiftade ett Konungarike, som i början oroades af *Frankerne*, och sedan af *Sachserne* alldeles förstördes. *Bojavierne* (*Bdjarne*) bodde vid *Donau*, och voro i början ganska mäktige; men underkufvades sedermera af *Frankerne*. *Burgunderne* tågade i stora hopar öfver *Rhein* till *Helvetien*, och inrättade der ett mäktigt rike; men blefvo likaledes kufvade af *Frankerne*. — De *Tyskar*, som krigade emot *Romarne*, kallade sig *Wehrmänner* eller *Germänner* (Krigsfolk); och *Romarne* benämnde dem derföre *Germaner*, och deras fädernesland *Germannia*.

*) Af denna orsak skall *Frankrike* hafva *Rhein* till sin gränseskillnad åt *Tyska* sidan.

Om de fordna Tyskarna.

Vildhet, Barbari och Odling äro trenne stora grader hos hela Menniskoslågtet, ungefär lika som hos Menniskan, *Barndom, Ungdom* och *Mannaålder*. Genom oändligt många och små utvecklingar öfvergår man från den ena graden till en annan; och då i Menniskans ålder äro *År*, som beteckna detta omärkliga, och småningom kunna uppnående af en högre fullkomlighetsgrad: så fordras dertill ofta i Menniskoslågtets ålder hela århundraden för ett Folkslag, innan det hinner att mera utveckla, billda och höfsa sig.

Enkla äro Barnets behof, då det hvilar i sin Moders sköte; obekymradt om det närvarande och tillkommande finner det en gränslös, men okänd lycka i umgånget med sina lekkamrater, hvilka, om de äro födde till tronen eller plögen, till purpurn eller stoftet, det ändock anser som sina likar. Lika förhåller det sig med mensklighetens första Period. Den vilde lefver i naturens sköte äfven så obekymrad, som barnet vid sin moders bröst. Han har inga andra behof än de, som en ofruktbarare eller bördigare Jordmän framställer; och hans dagliga nåring fordrar ej mera arbete, än han behöfver till ombyte af hvila och nöje.

Vildens fådernesland är den stora och vidsträckta jorden; han lefver öfverallt af *Jagt* och *Rof*. Det beror uppå Jordmänen, på ett Lands gränсор och på Ödet, huruvida ett folkslag längre eller kortare tid förblifver i det-

ta låga, till djurligheten gränsande, tillstånd; och när det derifrån skall höja sig till *Herdelefnadens* mildare verksamhetssfär, samt slutligen skrida till *åkerbrukets* skötsel, och af tacksam känsla fästa sig innom de trånga kretsar af någon viss trakt, hvilken dess förfäders flit från Skogar och Ödemarker omskapat till leende och fruktbarande fält.

Likasom en människa icke vet Annalerne af sin födsel och barndom; så kan äfven icke ett folkslag känna perioden af sin vildhet, och dess första historia skulle således blifva förlo-rad för Efterverlden, om ej dess grannar eller andra höfsade människor upptecknade den. Tyskarne voro redan hunne öfver den lägsta människoslägtets grad, då deras grannar Romarne lärde känna dem: och vi vete i följe deraf intet om deras ursprungliga stam och deras fäderneslands befolkning.

CÆSAR, STRABO och PLINIUS den äldre hafva lemnat oss de första underrättelser, och ett århundrade derefter har TACITUS författat den vidlöftigaste beskrifning om denna nations fordna tillstånd. CÆSAR, såsom Romerska Kohorternas öfverste Fält-Herre, och PLINIUS, såsom dennes underhafvande, voro sjelfve i Tyskland, och i följe deraf åsyna vitnen till det, som de hafva skrivit. Enligt dessa Auktors berättelse hade de fordne Tyskarne då redan förenat sig till samfundlefnad, folkslag; och voro således något mera än en kringvandrande Hord af vilda Amerikaner. Innevänarnes tillstånd i det fordna Tyskland

på denna tiden, ungefär 100 år före vår Tideräkning, utgjorde medlet emellan vildhet och odling, näml. *Barbari*. De fordne Tyskarne åtnöjde sig ej då mera med det råa lefnadssätt, att stilla sin törst med vatten, och sin hunger med naturens frivilliga skänker. De odlade Korn och Säd, och tillagade deraf en dryck, hvarigenom de blefvo rusige: de vandrade icke mera omkring för att skaffa sig ett osäkert uppehälle medelst Jagt och Fiskeri; utan började att förvärfva sig Landtegendomar, hvarest de antingen sjelfve förtjente sitt underhåll, eller ock förtärde det genom andras arbete uppkomna öfverflödet.

Vid denna tiden försökte Tyskarne först att med vapen förskaffa sig ett lyckligare hemvist i ett mildare klimat. *Zymlererne* och *Teutonerna*, tvenne vid Östersjön och Elbe boende folkslag, inföllo då uti Romerska området. De förskräckte det stolta Rom, och slogo trenne utaf Dess Konsuler, samt aftvungo det den svåra bekännelsen, att desse ensamt af Romarne ansågos såsom oöfvervinnelige. Slutligen lyckades det likväl **MARIUS** att tillbakadrifva dem.

Sedermåra vågade de Tyska folkslagen att oftare äfven besöka sina af naturen välsignade grannar, *Gallierne*, och att der mildra sin fattigdom genom främmande rikedomar. Den Romerske **CÆSAR** och *Svevernes* Konung **ARIOVIST** träffades här. Båda hade kommit dit i afsigt att eröfra Landet. **CÆSAR** öfvervan då **ARIOVIST**, och dref honom tillbaka
ver

ver Rhein. Denna Seger banade Romarne en väg till Tyskland. De ansågo i början detta ödsliga Land ej vara värdt någon vidare strid, och nöjde sig derföre med den äran att hafva fört sina vapen dit, som ingen eröfrare förut hade varit. Men CÆSAR, som mera värderade sitt rykte än någon annan fördel, förde sina Legioner öfver Rhein; och det lyckades hans krigskonst att bringa flera Tyska folkslag under Romarnes välde.

Denna är den Tide-ålder, då Romerska Historieskribenterne lemnat oss de första underättelser om den fordna Tyska Nationen. Målningen af dennes fysiska, sedliga, och borgeliga tillstånd, samt religion, är i korthet följande. De forдне Tyskarne voro icke endast stora, atheletiska, utan äfven blomstrande, friska och väl bildade menniskor, och hade, i likhet med de flesta forntida Nordiska folkslag, blondt hår, stora blå och eldiga ögon, små hvita tänder, samt, genom sin beständiga badning, en hvit och frisk hud; hvarföre ock deras flickor, i anseende till sin skönhet, voro då redan verldsberömde, och af AUSONIUS samt andre Romerske Skalder med serdeles låford besjungne. Deras Kroppsöfningar i löpande och springande, och deras härdning, hvilken de i ungdomen redan grundlade, bidrogo mycket så väl till deras kroppsstyrka, som deras skönhet. Sjukdomar och Läkare voro hos dem okände.

Deras boningar voro enkla, af trädstammar och ihopflätadt vide uppbygda. Hela husgerädet bestod af vapen, af Mat. och Drycks-kärl.

Deras sängställen utgjordes antingen af en Håbädd, eller af en Björn-hud, den de utbredde på jorden. En Hjorthud eller en Fårskinspäls var mannens och hustruns klädnad, och ynglingar samt flickor gingo alldeles nakna. Deras mat var Mjöl, Ost, och Fisk: och deras dryck tillagades af Korn. Häraf drucko de stundom så öfverflödigt, att de blefvo rusiga. Sitt *Salt* tillredde de utaf vatten utur salta Källor, hvilket de gjöto uppå glödande kol; och sedan vattnet blifvit afdunstadt, skrapade de saltet af kolen: hvarföre också deras mat nästan alltid var svart.

Boskapsskötseln och Åkerbruket idkades med serdeles ifver; och uppsigten deröfver var Gubbarnes och Slafvarnes göromål. Fruntimren ombestyrde mat, dryck och kläder. Männer och Ynglingar voro merendels i Krig och på Jagt; och då detta icke skedde, hvilade de förre sig, och de sednare syselsatte sig med Kroppsöfningar.

Öfverflödigt Drickande och *Spel* utgjorde tvenne de fordne Tyskarnes hufvudsakliga fel; men desse voro dock förenade med tvenne stora dygder, *Gästfrihet* och *Trohet*. Vid deras gästbud var hvarje främling välkommen; det bästa de ägde, bödo de honom. — Alla deras rådplägningar skedde under det de drucko; men beslutet deraf lemnade de till morgonen derpå, då de voro nyktre. Vid *Spel* visade de den största passion, men äfven all möjlig rättskaffenshet och ärlighet. Hade någon bortspelt sin egendom, så utsatte han sin egen person,
sin

sin frihet: tappade han då, så trädde han, utan någon invändning, i slafveri hos sin medspelare. De ägde äfven ett *Nationelt Skådespel*, hvarvid nakne Ynglingar dansade emellan framställde spjut; — dock skedde icke detta för betalning, utan blott för att visa sin skicklighet.

Höflighets-betygelser, som endast bestodo uti ordrikhet, voro icke öflige ibland dem; men desto mera älskade de *Uppriktighet*, *Ärlighet* och *Redlighet*. Ett ord, ett handslag var hos dem det samma, som en ed i närvarande tider. *Förställning*, *Smicker* och *Falskhet* kände de alldeles icke.

Aktia Ståndet höllo de ganska heligt, och ingingo deruti först vid mognare ålder. Bruden medförde ingen hemgift; men af Brudgummen undfick hon en, som ej utgjordes af granlåt eller kläder, utan af en häst, ett par oxar, en värja, ett spjut, hvilket allt skulle tillkännagifva, att hustrun skulle besörja hushållningen, och tillika med sin man dela fridens och krigets öden. Otrohet i Äktenskapet, och syslölösa personers förbrytelser ansågos såsom oerhörda, och bestraffades medelst ärelöshet och en evig skam. Hvarje moder höll för en af sina heligaste plikter, den att uppföda sina barn med sin egen mjölk; och allmänt förakt träffade den, som i detta afseende lemnade sitt barn åt en amma. — De dödas kroppar uppbrändes; och var någon förnäm person död, så uppbrände man, tillika med des kropp, äfven dess hästar, vapen och ofta

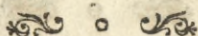
också dess slafvar. Askan förvarade man sedan uti en urna.

Krig var de forndne Tyskarnes mest älskade göromål, och derpå syftade äfven, som förut är omnämnt, deras ungdoms uppfostran. Gosarne sökte uppnå mycken färdighet att simma; ty i deras land funnos hvarken broar eller dammar; de kunde trotsa den strängaste köld, bestiga de högsta träd, springa fort, och med sin styrka öfvervinna en Björn. Den dag, då en yngling först vågade att nyttja vapen, var den högtidligaste uti dess lefnad. Deras *Vapen* bestodo uti *Svärd*, som voro tvåäggade och smidda af fast jern; uti *Lansar*, hvilkas spetsar äfven voro beslagne med tvåäggadt jern; uti *Sköldar*, förfärdigade af låtta träarter, och försedda med ett handtag, utaf hvilka de betjente sig i krig för att skydda kroppen, under det de med högra handen rigtade Kastspjut uppå sina fiender. Andre åter nyttjade *Klubbor* af Ek. På hufvudet hade de vingar, horn och äfven stundom hela hufvuden af vilda djur, hvilket gaf dem ett rysligt utseende. Deras strider börjades alltid med högljudda krigsrop; och deras Skalder, som kallades *Barder*, stodo nära intill stridsfältet, och söngo sina krigssånger (Bardietter). Tyska fruntimren visade äfven ett utmärkt hjeltmod. Hustrur och mödrar med sina barn åtföljde deras Arméer, och lifvade sina mäppers tapperhet genom sina skri, genom den fara, för hvilken de utsatte sig, och genom låford. Då någre blifvit sårade, skyndade de till sina hustrur eller mödrar, för att låta

låta dem utsuga och förbinda sina sår, och återvände sedan med förnyad styrka till striden. Fruntimren tillbakahöllo ofta sina männer, då de ämnade att fly, och drefvo dem åter till slaktingen. Den fege, som flydde utur striden, blef bränmärkt med en evig skam. Krigslist, ordentliga svängningar och öfverraskande marscher kände de icke, men deras personliga mod, styrka, vighet, förfärliga röst, deras ögons eldiga blickar, deras oupphörliga ihärdighet i fara och mödor, deras förakt i smärta och döden — detta allt, förenadt med en lågande känsla för frihet och sjelfständighet, gjorde dem fruktansvärde, och orsakade, att de af Måstare i Krigskonsten väl kunde blifva slagne, men ej öfvervunne.

Frihet utgjorde de fordne Tyskarnes högsta goda: Hvarje fri Husfader var sin Familjs Herre, Domare och Prest. Några Tyska folkslag voro alldeles sjelfständige och valde sig endast i krig *Anförare* (Furstar), hvilka ej ägde något befäl öfver dem, utan blott skulle tjena de öfrige till en föresyn. Andra deremot ägde sina Konungar, som likväl ej hade någon vidare makt, än den att tillsammankalla folket. Årebetygelser, tjenster och lydriad, som man beviste dem, voro frivillige, och desse kunde ensamme hvarken straffa någon, eller stifta lagar.

Deras Religion var, likasom hos alla andra råa folkslag, högst enkel. Solen spridde om dagen vänligt sina strålar till deras kalla hyddor, och upplyste dem samt värmde mildt de

de omkringliggande fälten; Månan skimrade förtjusningsfullt emellan löfven, då de om aftonen uti lundarne besjöngo sina Förfäders bedrifter, eller uppsökte sina fiender, eller följde ett villebråd, som skulle nästkommande dagen tjena till deras föda: Hvad var då väl naturligare, än att ett så utmärkt sinligt folkslag skulle anse desse som sina Gudar? — Dessutom var minnet af deras döde Hjeltar så heligt, att de småningom äfven tillegnade desse gudomliga egenskaper, och dyrkade dem såsom Gudar. Således tillbådo de *Woda* eller *Odin*, *Teut* eller *Tuisko*, med flere andra Hjeltar, såsom sina äldsta Stammafäder. Det ställe, der de efter döden för sina goda handlingar skulle belönas, kallade de *Wal-Halla*. De dyrkade sina Gudar icke uti dertill af menniskohänder uppbygda tempel, utan uti Naturens, i synnerhet på höga och för detta ändamål fredlysta kullar, samt i skuggan af löfrika Ekskogar. Deras dyrkan bestod mera uti synliga uttryck af deras djupa förundran öfver sina Gudars Majestät, än uti böner, hvilka de öfverlemnade åt sina Prester, *Druiderne*, hvartill de förnämsta i Nationen alltid utvaldes, och desse voro icke sällan äfven deras Domare: Ty utom att desse offrade djur och äfven, ehuru sällsamt, folkslagets fiender, så ägde de ock rättighet att för Nationen förklara utslaget af en *lottkastning*, en sed, som hos de fordne Tyskarne var serdeles öflig. De ansågo en lott såsom ett tecken till Gudarnes vilja, och togo därför sin tillflykt dertill, vid alla sina viktiga

tiga företag. — De hämtade anledning till spådomar af foglars sång och flygt, men i synnerhet af vissa hästars gnäggande, som voro uppfödde i kudarne, och hvilka, då man skulle spå, spändes för en helig vagn, och kördes af Konungar, Härförare eller Druider. För öfrigt uttydde Druiderne de af Gudarne gifna underättelser, tron på ett tillkommande lif, och läran om deras plikter o. s. v.; hvilket allt förklarades uti sånger, dem ungdomen skulle lära sig utantill; och desse skaldestycken förblefvo derigenom i en beständig hugkomst hos Nationen. Äfven dyrkade de *Tuiskos* gemål *Frega*, såsom en qvinlig gudomlighet. *Vellede* och *Arminia* tillbådos i egenskap af Spådoms-Jungfrur. Qvinnokönet var i allmänhet serdeles vördadt af de fordne Tyskarne: och då detta kön, hos hvilket finnes en finare organisation, allestädes i odling öfverträffar det manliga; så är det lätt att finna, hvarföre de fordne krigiske, och för eftertanke mindre hugfällde Tyskarne öfverlemnade merendels gudasvaren åt sina fruntimmer, hvilka voro mera skickliga att vid hvarje omständighet snart finna utvägar och kloka råd.

Såsom förr blifvit omtaldt, förföljde **JULIUS CÆSAR** Tyskarne ända öfver Rhein. Dock lyckades honom mindre genom sin makt, än genom sin godhet och sina löften, att öfvervinna några Tyska folkslag. Många Tyskar togo tjänst uti hans Armé; och desse hade han äfven att tacka för sin seger öfver **POMPEJUS**, hvilken med honom täflade om väldet öfver Rom.

CÆSARS

CÆSARS efterträdare, Kejsaren AUGUSTUS, erfor oftare vådan af sitt granskap med de modiga Tyskarne; och sökte därför att tillbakahålla dem, samt uppbygde vid Rhein Fästningar, hvilka han besatte med Romerskt krigsfolk för att kunna tygla de Tyska folkslagen. Han eröfrade också en ansenlig landsträcka i det nu varande Schwaben, och anlade der den efter honom benämnda Staden Augsburg. Dess Stjufsöner, DRUSUS och TIBERIUS, gingo ända till Weser, och derifrån till Elbe, samt slogo *Frieserne* och *Chauzerne*, och gjorde desse skattskyldige under Romerska riket, samt insatte Ståthållare i de eröfrade länderna.

Men ett folkslag, hvilket ifrån början hade ansett sin naturliga frihet såsom sitt högsta goda, kunde ej länge fördraga trældoms-oket. Snart uppstod också en man ibland dem, som var eldig och djerf, och dermed förenade ett brinnande begär efter friheten: jag menar HERRMANN af *Cheruskernes* nation. Denne hade tillbragt sin ungdom ibland Romarne, och lärt känna deras vekliga seder, likväl utan att sjelf blifva i detta afseende försämrad. Äfven hade han inhämtat kunskap om deras krigskonst, hvilken han sedermera lärde sina Landsmän, Tyskarne, att förena med deras naturliga tapperhet.

QUINTILIUS VARUS herrskade nu öfver de Tyska Provinserne vid Weser. Han behandlade deras innevånare enligt Romerska seden; pålade dem med våld skatter, och gaf Romerska Advokater åt dem, som ägde något

got klagomål, det de ville anföra. Denne stolte och penninggirige Tyrannens öfvermod gjorde, att det uppror, som redan länge hade varit fruktadt, utbrast i full låga. Flera Tyska folkslag förenade sig då och svoro, att antingen återtaga sin frihet eller dö.

Den modige HERRMANN, åtföljd af sin Fader SEGIMER, valdes nu till Anförare. Knappt märkte VARUS väl Tyskarnes afsigt, förr än han lät sina Legioner uppbyta. Emellan Horn och Detmold i Westphalen mötte båda Krigshävarne hvarandra. Romarne kommo till ett fält, som utaf regn hade blifvit halt och slippigt, och ville derföre draga sig tillbaka; men hindrades utaf HERRMANN, hvilken med sina efter hämnd törstande kamrater nödgade dem att kvarblifva. Det kom då till en blodig drabbning (år 11 efter Kristi födelse) dem emellan, och Romarne kunde dervid icke begagna sig af sin krigskonst. Tyskarne fäktade tappert uti trenne dagar; hvarefter de erhöilo en afgörande seger öfver sina förtryckare. VARUS, för att ej lefvande blifva tillfångatagen, störtade sig med sitt eget svärd; och utom de fångne, som gjordes till Slafvar, var då ingen Romare mera öfrig på denna sidan om Rhein.

Då Augustus, som gerna hade gjort sig till Enväldsherre öfver hela jorden, erfor detta föiskräckliga nederlag, sönderslet han sina kläder, och stötte i raseri sitt hufvud emot väggen, samt ropade: "*Varus! återlemna mig mina Legioner!*" — Rom bäfvade vid blotta namnet
Che-

Cherusker, och fruktade för Nordens barbarer, Tyskarne. Emedlertid fortföljde icke desse sednare, efter sina vunna fördelar, utan, såsom friheten var det ädla ändamål, för hvilket de stridde, nedlade de för denna också sina seger-tecken. Rom var nog stolt för att icke anse detta såsom feighet och brist på mod. **TIBERIUS** och **GERMANIKUS** tågade derföre redan året derpå till Tyskland nära intill Rhein; men deras infall voro fruktlösa, och de drogo sig straxt derefter tillbaka.

Emellertid fördes det blodiga kriget emellan **HERRMANN**, *Cheruskernes* Anförare, och **MARBODE** Markomanernes Konung, i Böhmen, och Mähren. **MARBODE** blef då väl öfvervunnen; men den ädle och tappre **HERRMANN** föll slutligen, ett offer för afunden, genom gift, som gafs honom af en dess egen slägtinge.

Nu började de stolte Romarne att nedsjunka i yppighetens sköte, och slaviskt underkastas sine Kejsares despotiska lynnen. Verldens beherrskarinna, det fruktade Rom, kände nu sin egen svaghet, och undvek alltid, för att icke påskynda sitt fall, krig med andra tappra främmande Folkslag. Emellertid inföllo *Markomanerne* och flera Tyska Nationer i Romerska riket, och grundlade Dess undergång.

Många af de fordne Tyska folkslagen företogo sig nu utvandringar, och utbytte sina förra vilda boningar emot dem i ett mildare klimat. Hela Tyskland erhöll härigenom, redan i andra århundradet, en alldeles förändrad ställning och ett nytt utseende. *Cheruskernes*
och

och andre folkslags namn hade genom krigen alldeles försvunnit, och namnen *Franker*, *Alemanner* och *Göther* i de förres ställe uppkommit. Möjligheten att minnet af Konungariket och mäktiga tappra nationer utur Verldshistorien kan nästan alldeles utplånas, bevises af det lärorika exempel, som vi ägt derpå ej länge sedan uti Konungariket Polens missöden. Sedermera utträngde det ena folkslaget det andra, och hvart och ett byggde sin makt uppå det andras undergång.

Uti tredje och fjerde århundraden blefvo *Alemannerne* och *Frankerne* serdeles store och mäktige. De förre uppehöll sig vid Mainströmmen, och de sednare på högra stranden af Elbe. Deras höga känsla för frihet, tillika med deras tapperhet, retade de andra Tyska folkslagen till att söka ett lika beröm. Flera förenade sig med *Alemannerne*, och många äfven med *Frankerne*: och båda desse lefde med hvarandra i vänskap. *Alemannerne* församlade sig då vid öfre Rhein, och trängde sig under sin tappre härförare *Croch*, med oemotståndlig styrka öfver de Rhetiska Alperne. De kringspredde sig sedan i hela Italien ifrån Apenninerne till Ravenna. Romerska krigshären, under anförande af Kejs. *CLAUDIUS* och *PROBUS*, vann öfver dem obetydliga fördelar; till dess slutligen Kejsaren *JULIANUS*, denne siste och store man, som föddes i Rom omkring år 350, erhöll öfver dem en afgörande seger vid Strassburg.

D

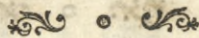
Fran-

Frankerne uppreste sig sedermera vid nedre Rhein, och, upplifvade af sitt mod samt gynnade af lyckan, inkräktade ej allenast nästan hela Gallien, utan blefvo snart så mäktige, att de herrskade öfver alla Europas folkslag, under det *Alemannerne* och andre, delade i fridsamma herdefamiljer, eller utträngde utur sina länder, vistades ibland främmande nationer och icke vidare ägde något enskildt namn. Det i en försvagande yppighet nedsjunkna och af Despotismen skakade Rom hastade nu med skyndsamma steg till sin fullkomliga undergång. *Barbarerne* hade öfverväldat uti dess vidtsträckta riken, och utur folkslagens oordentliga blandning uppkommo snart flera nya Monarkier. Således upphöjde sig *ATTILA*, en fruktansvärd och sällsam man, ifrån det inre Asien i spetsen för ett rofgirigt Asiatiskt folkslag, *Hunnerne* *): ett oräkneligt antal menniskor åtföljde honom, och lydde under hans befäl, samt ett lika så stort antal blef utträngdt ifrån sina boningsplatser vid Donau, Moldau, Rhein, Weser, Tiber och s. v. Härjning utmärkte dess Kohorters framtagande ifrån Wolgas stränder till Atlantiska Hafvet. Denna under namn af den stora *Folkförvandlingen* kände om-

*) *Hunnerne* eller *Hiongun* voro, enligt *Kinesiske* Auktorers berättelser, redan långt före Kristi födelse serdeles mäktige. De utmärkte sig genom sin inkräktninglystnad; och *Kineserne* uppbygde till försvar deremot den namnkunnige stora Muren. Sedermera blefvo de dock slutligen, efter åtskilliga öden, drifne ifrån sina egentliga hembygder ända till Wolga och Palus Mæotis.

omändring i Europa skedde mot medlet af 5:te århundradet. ATTILA blef slagen utaf en af Tyskar och Romare förenad Här på Kataloniska fältet. Tvenne år derefter, neml. år 454 dog han, och sedermera försvunno äfven hastigt Dess Hunniska härar, hvilka till större delen återtagade till Asien.

Under detta tidehvarf visade sig emellertid öfverallt den inflytelse, som Rom ägde uppå Tyska Riket. Då KONSTANTIN införde den Kristna Religionen i Romerska området, tvang han äfven de under hans Spira varande Tyskar att antaga Kristendomen, och skickade dem Biskopar. Således hade under denne Kejsares regeringstid (324-337.) de Tyska städerna Trier, Mainz, Metz, Tull, Worms, Strassburg, Trident m. fl. redan sina egna Kristna Biskopar. Biskopen ULFILA, en Góthisk lärd, öfversatte Bibeln på Tyska språket. Tyskarne förenades sedan allt närmare med Romarne, derigenom, att de erhöillo syslor och embeten i Staten. Bevis om denna förening så väl som derom, att Tyskarne fått sin första odling och höfsning genom Romarne, finnes uti Tyska Språket. Således äga t. ex. orden: *Wein, Fenster, Tafel, Münze, Meister, Krone, Wall, Mühle, Kochen, Schreiben*, med flera andra sitt ursprung ifrån Romarnes Språk.

Den namnkunniga Grottan, som genomskär Berget Pausilippo.

Neapels omkringliggande nejder äro i hvarje hänseende ibland de fruktbaraste och skönaste uti Italien. Alderdomsforskaren upptäcker der så många och olika föremål, att han kunde dröja der uti flera år, utan att hafva vistats förlänge: och hvarje Resande finner derstädes något, som han i de öfrige delar af nämnde rike ej blir varse. Bland de förnämsta märkvärdigheter, man der träffar, är *Hålan* eller *Grottan* uti Berget *Pausilippo*. Då man ifrån Neapel eller den vackra förstaden Chiaja reser till Puzuolo, kommer man att genomfara denna namnkunniga Grotta (*Grotta del Monte di Pausilippo*), hvilken utgör en genom berget Pausilippos klippor och Sandädror i rät linia uthuggen och jemnad väg, som vid sina ingångar är ungefär 80 à 98 steg hög, men inuti något lägre, 18 à 20 steg bred, och omkring 960 steg i längden. *Hålan* är föga ljus, och vanligen mycket dammig.

Man känner ej med visshet, när denna öppning gjordes; men onekligen utgör den ett af de besynnerligaste och största verk, som någonsin människohänder hafva framalstrat. Förmodligen var den i början blott ett stenbrott, hvilket man småningom utvidgat genom hela berget, för att undvika den besvärliga omvägen deröfver. Efter all sannolikhet har denna Grotta varit

varit gjord redan före Romarnes tid. VARRO, SENECA och STRABO kände den redan. Denne sednare beskriver henne noga, berättar flera dikter härom, och omtalar en viss MARCUS COCCEJUS som dess upphofsman; dock så, att han blott tillökt och mera förstorat henne, och att hon redan af de gamle *Cumanerne* eller Staden *Cumae* innevägnare blifvit anlagd. Nyare författare hafva också påstått, att de funnit en stenskrift, som tillegnat ofvannämnde person detta arbete.

Redan i STRABOS tid voro fenster gjorde, att ofvanifrån nedsläppa dagsljuset häruti. SENECA klagar likväl, att detta ljus ej var tillräckligt: och nu mera finner man inga spår till några dylika öppningar.

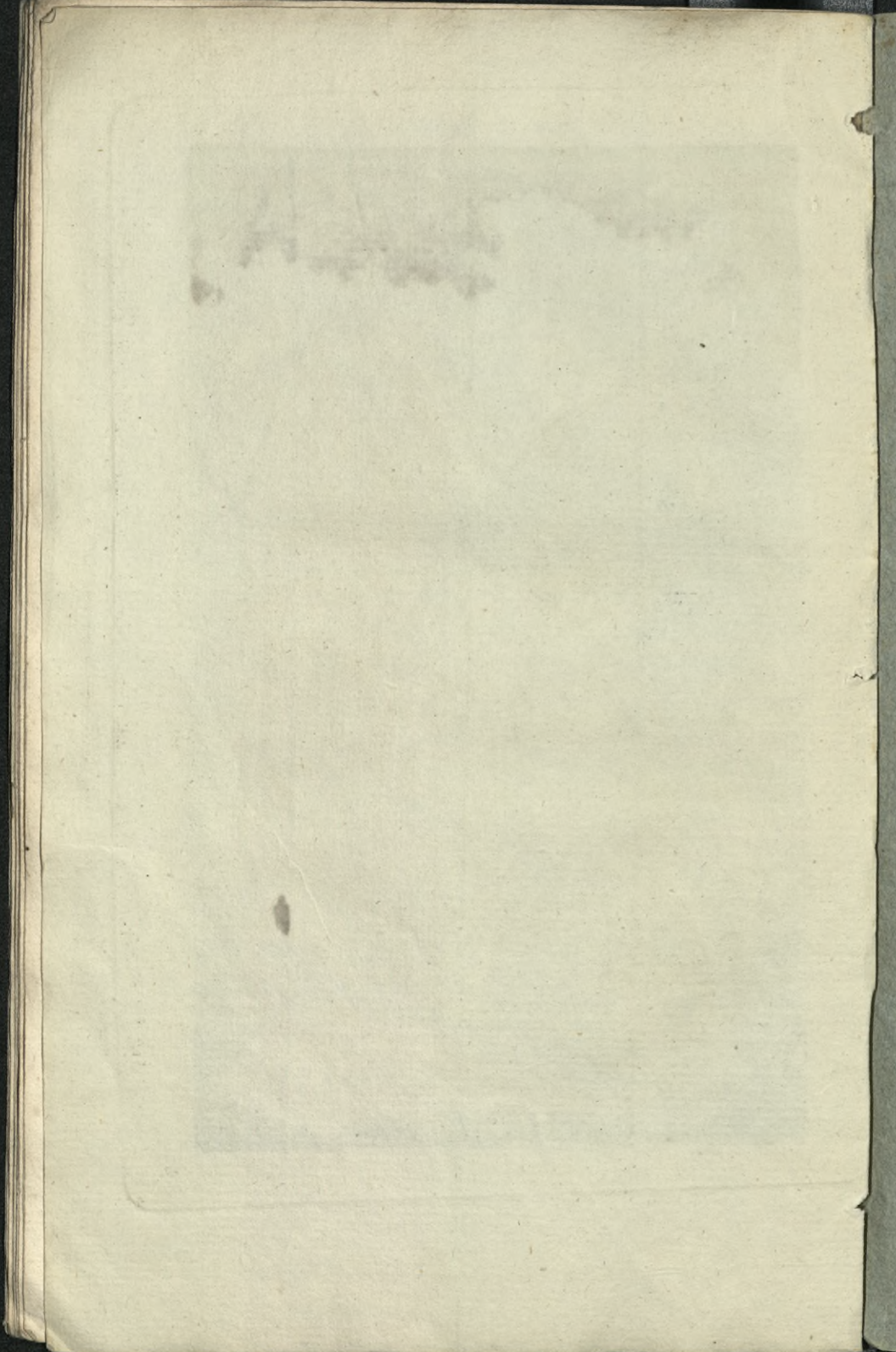
Konung ALPHONS den Förste af Arragoniska huset lät sedermera utvidga denna Grotta, och äfven der anlägga tvenne stora luftrör. Under Vice-Konungen af Neapel *Petrus* af TOLEDO, i Carl V:s tid, gjordes gången härigenom ännu bredare och högre, samt jemnades; äfven förbättrades nämnde luft-rören, som ofvanpå midten af Berget ägde sin utgång. Man ser här ännu på åtskilliga ställen tydliga spår efter huggjernet, hvilket bevisar detta vara ett af människohänder förfärdigadt och ej genom trollkonst åstadkommet underverk, enligt Neapolitanska Allmänhetens mening, hvilken utsätter VIRGILIUS, denne store skald, hvars minne, efter dess fordna sjuåriga vistande i Neapel, ännu är lika lifligt, och som af de mindre upplysta derstädes anses dels som ett helgon, dels

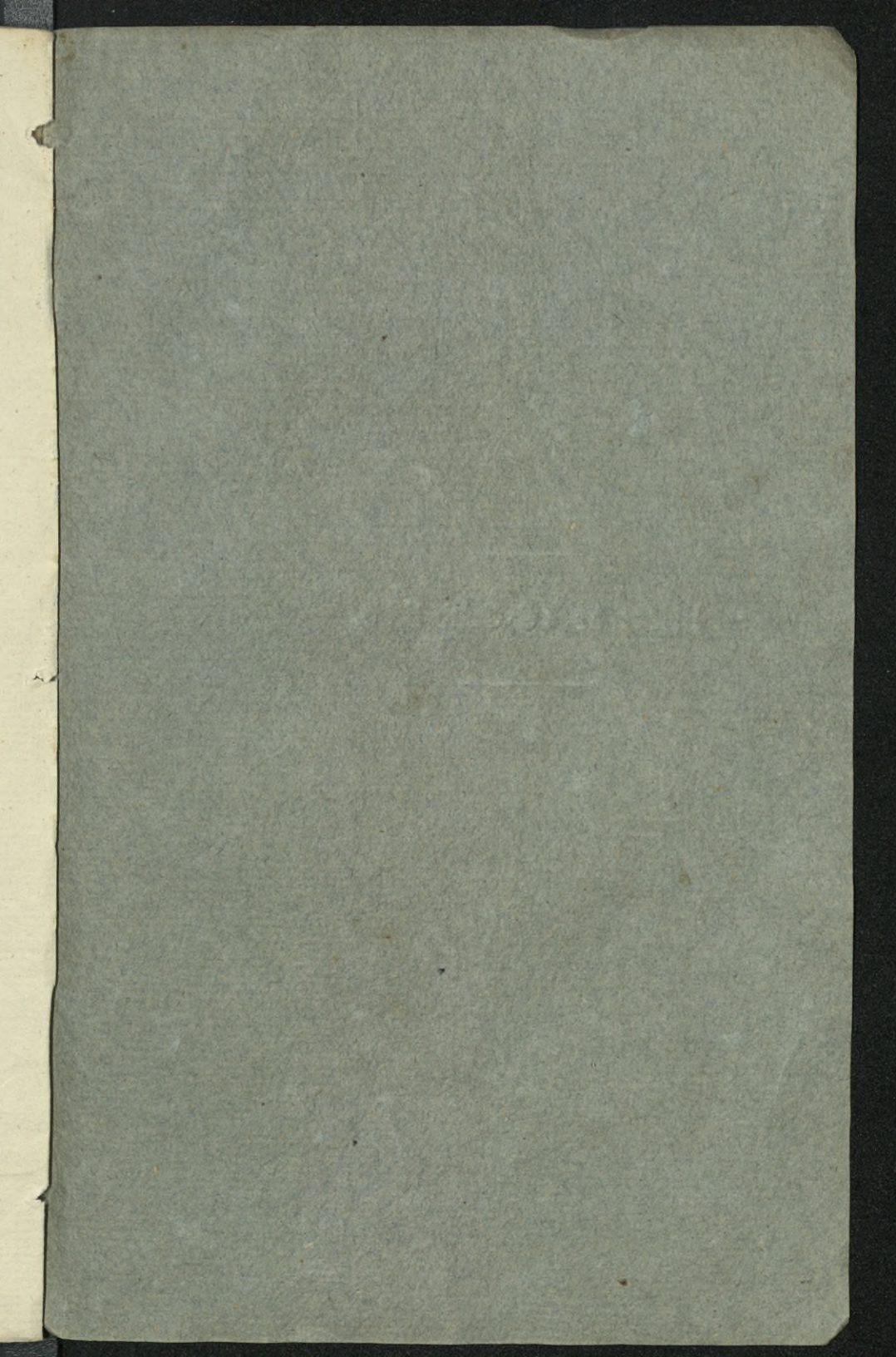
som en trollkarl, såsom genom sin trollkraft upphofsman till denna Grotta. Den stenmassa, hvarpå hela Berget hvilat, är ganska fast, och uppehåller sig genom sin oerhörda tyngd, utan att någon jordbäfning hittills kunnat tillfoga henne den minsta skada.

Sjelfva Hålan, inuti hvilken ett *S. Maria* Kapell är anlagdt, renas flera gånger om året; men det myckna dammet förblifver dock derstädes en stor obehärlighet. Som Grottan inuti är ganska mörk, så plägar man vid genomfarten nyttja upptända facklor. Vid båda ingångarne dertill bo också människor, som hafva eld och tyre-facklor i detta afseende tillreds, hvarföre man äfven lemna någon liten betalning. Resande, gående och ridande Personer passera härigenom oupphörligt, och man har ofta möda att komma fram för dem. För att undvika all oordning, bruka Bönder och Formänner att ropa: *alla montagna* och *alla marina*, hvilket ger de emot dem kommande tillkänna, antingen de böra hålla sig åt Bergs- eller Sjö-sidan.

Denna här T. 1. lemnade afbildning utaf denna Grotta visar ingången dertill på sidan åt Puzzuolo. Ofvanpå henne ser man ännu ruiner efter en gammal vattenledning och icke långt härifrån är den Romerske Skaldens *VIRGILII* graf.

Priset är 16 Sch. B:ko.
